

Bespreking van het rapport van de cie. Frijns over het CPB

Thomas Colignatus ¹
12 maart 2013
<http://thomascool.eu>

Samenvatting

Het rapport van de commissie Frijns biedt weer een moment om bij de plaats en taak van het CPB stil te staan. Het rapport is cruciale punten ontoereikend en daarnaast onvolledig. Men kijkt naar een moment in 2012 en behandelt dit als *business as usual* maar men kijkt niet naar de periode 2007-2012 met het falen t.a.v. de economische crisis en het negeren van onderbouwde waarschuwingen door serieuze economen. De risico's van toekomstig falen raken daardoor gebagatelliseerd. Een van de adviezen is heel kort gesteld maar impliceert een wetswijziging en daarbij onderschat men de reikwijdte voor de economische orde. Waar het rapport ook is geschreven voor het parlement, als 'klant' van het CPB, wordt het parlement onjuist en onvolledig geïnformeerd. Te adviseren is een parlementaire enquête naar de voorbereiding van het economisch beleid en de rol daarbij van het CPB.

Inleiding

Het Centraal Planbureau (CPB) laat zich op minstens drie manieren extern toetsen. Ten eerste is er 24 uur per dag en 7 dagen per week de hitte van de maatschappelijke discussie over wat het CPB publiceert. Ten tweede is er de toetsing door het kabinet via de (her-) benoeming van de directie. Ten derde is er de Centrale Plan Commissie (CPC). De CPC is in de oorspronkelijke wet uit 1947 nooit bedoeld als orgaan van toezicht en heeft dan ook geen speciale bevoegdheden tot toezicht, maar kan het CPB wel advies geven. In de traditie spreekt het in deze kringen vanzelf dat men goed naar elkaar probeert te luisteren. Op voorstel van vorige directeur F.J.H. (Henk) Don hebben CPB en CPC samen besloten om het toezicht meer structuur te geven met twee externe visitaties. Terwijl de wetenschappelijke kwaliteit intern natuurlijk voortdurend in het oog wordt gehouden is er nu eens in de circa zeven jaar een visitatie door een frisse commissie van internationaal gerenommeerde wetenschappers, grotendeels ook van buitenlandse herkomst maar ook met enkele Nederlanders die kunnen vertalen en de lokale gebruiken kunnen uitleggen. Inmiddels zijn er drie zulke visitaties geweest: 1997 Anton Barten (Leuven, overigens oud-CPB), 2003 Klaus Zimmermann (Berlijn, Bonn), 2010 Martin Hellwig (Max Planck Instituut). Daarnaast is er eens in dezelfde periode een toetsing op de vraag of het CPB wel voldoende beleidsgericht is. Terwijl eenieder zich vanuit het maatschappelijk debat kan afvragen of het CPB wel voldoende beleidsgericht is is het nuttig dat een commissie deze vragen bundelt en via interviews met 'de klanten' scherp krijgt. De jongste rapportage is door Jean Frijns cs. (2013) *Uit de lengte of uit de breedte*, dat we nu bespreken.

De taakopdracht voor Frijns cs. luidt: "De commissie geeft een oordeel over het functioneren van het Centraal Planbureau vanuit beleidsmatig oogpunt. De primaire doelgroep van het beleidsmatig werk van het CPB wordt gevormd door het kabinet / departementen en het parlement. Secundair gaat het om internationale instellingen, de media en andere belangstellenden, zoals vakbonden, bedrijven en maatschappelijke instellingen. De commissie wordt ook gevraagd om aanbevelingen te doen voor de verbetering van de beleidsgerichtheid van het CPB." Een belangrijke klant is de SER waarin de directeur q.q. kroonlid is. ²

¹ Colignatus is sinds 2004 de wetenschappelijke naam van Thomas Cool, econometrist en leraar wiskunde te Scheveningen.

² Ook al twijfelt menigeen over de SER dan past hier toch de opmerking dat het een belangrijk orgaan is. Wel kan gewezen op het advies van dr. J.H.Th. de Jong (2006) dat de SER uit te breiden is met een vierde belangengroep, de consumenten.

Eerst bezien we het hoofdpunt van Frijns cs. dat de middelen schaars zijn, met alternatieve toepassingen, zodat we genoodzaakt zijn tot economische keuzes, ook t.a.v. het CPB zelf. Vervolgens plaatsen we het vraagstuk in de context van de economische orde. We noemen nog twee details die ook enige kleur aan de materie geven, en sluiten vervolgens af met een heldere conclusie.

Geen detail maar een ander hoofdpunt is dat het rapport opmerkelijk genoeg nauwelijks spreekt over de economische crisis. De vorige beleidstoets door Hans Borstlap cs. (2007) heeft nog een beetje de schijn dat men daaraan kon voorbijgaan. Ook in 2007 had Borstlap al de stormbal kunnen hijsen dat het CPB voorbijging aan waarschuwingen die sommige economen toen al gaven, zie Bezemer (2009). Dit leidt echter tot de moeilijke discussie hoe beleidsmakers het beter kunnen weten dan het CPB. Mensen ook op het CPB zijn blind voor de toekomst maar het bureau presenteert in ieder geval scenario-studies. Borstlap cs. schrijven netjes over 'onzekerheid' maar houden dat verder vaag. Voor Frijns cs. is de crisis echter alom aanwezig. Is de crisis relevant voor het beleid? Hebben beleidsmakers vragen waarom het CPB die crisis niet heeft zien aankomen? Had het CPB zo beleidsgericht moeten zijn dat men de crisis had kunnen zien aankomen? Frijns cs. richten het vizier op 2012 en niet op de periode 2007-2012. Wat is de waarde van toetsing op momenten en niet perioden? Het blijkt dat de taakopdracht geen termijnen noemt (zie bijlage 1 in het rapport). De keuze van het vizier hangt zo af van wat men onder 'beleid' verstaat. Wanneer de klanten geen geheugen tonen en niet moeilijk doen over het missen van belangrijke momenten in het verloop van de crisis, dan voldoet het CPB per definitie aan klantvriendelijkheid en 'beleidsgerichtheid'. Het is belangrijk om te signaleren dat op deze manier een belangrijke punt uit de aandacht verdwijnt.

Opgemerkt mag worden dat Frijns van 1997-1988 bij het CPB werkte, op het laatst als onderdirecteur. Auteur dezes werkte van 1982-1991 bij het CPB, op het laatst speciaal toegevoegd aan onderdirecteur Hans den Hartog. Het rapport en deze bespreking hebben dus de voor- en nadelen van een hoog CPB-gehalte. Vanouds bestaat er op het CPB de traditie dat medewerkers meepraten over de 'plaats en taak' van het CPB. Het gaat hier om een rijk gedachtengoed met stevige wortels zowel in de economische theorie als in de praktijk van het advies. Het is deze traditie die in belangrijke mate bijdraagt tot het succes van het CPB. Maar ook het falen van het CPB laat zich het beste begrijpen in termen van dat gedachtengoed over 'plaats en taak'.

Omvang en plaats

De belangrijkste statistiek in het rapport is dat het aantal medewerkers in de periode 2001-2012 is gekrompen van 155 naar 122 fte's. "Volgens de huidige vooruitzichten ligt een verdere daling naar 102 à 106 fte's in 2015 in het verschiet." (p13). Op het CPB bestaat het streven naar de overzichtelijke omvang van maximaal zo'n 150 medewerkers, waarvan zo'n 80 wetenschappers. Klaarblijkelijk wordt het CPB nu geacht mee te krimpen met de rijksdienst.

De commissie stelt tevens: "Overheersend is daarbij de breed gedragen opvatting dat het een groot goed is dat Nederland een onafhankelijk en gezaghebbend instituut als het CPB heeft. Dat is zeker geen vanzelfsprekendheid, zo laten ook de gesprekspartners uit het buitenland weten. Het CPB wordt in diverse gremia (Europese Commissie, OESO, IMF) vaak als een navolgenswaardig voorbeeld voor andere landen genoemd." (p5)

Dit wringt dus. Voor de Nederlandse samenleving is een CPB-medewerker zijn of haar gewicht in goud waard,³ maar er wordt beknipt op het aantal. Dit is *penny wise, pound foolish*. Merk op dat het argument niet is dat zulke medewerkers een topsalaris moeten krijgen zoals het kabinet denkt dat moet gelden voor bankdirecteuren die veel minder belangrijk zijn dan CPB-medewerkers. Het argument is daarentegen dat de 'klanten' van het CPB gediend zijn met wetenschappelijk gefundeerd economisch advies op een veelheid van terreinen, en dat zulk advies er niet is wanneer daarvoor geen adviseurs zijn.

³ Bij 33 euro per gram en een gemiddeld gewicht van 75 kilo is dat 2,5 miljoen euro. De werkelijke waarde ligt natuurlijk veel hoger. Het gaat hier dan ook om een dichterlijke uitdrukking.

Frijns cs. adviseren derhalve voor de bekostiging: “Gezien het belang van het CPB ligt een aparte, meer beschermde status voor dit instituut, meer voor de hand.” (p15). Het instituut dat onze bezuinigingen doorrekent moet niet zelf door bezuinigingen worden getroffen. Bepaald onderzoek vindt financiering in externe geldstromen, of er worden “partnerschappen” gesloten met externen. Wanneer zulks gedaan wordt, dan moet dit op de eigen merites beoordeeld worden. Wanneer het gedaan wordt vanuit het motief van bezuinigen dan is dat bestuurlijk onjuist, want de argumenten en de ervaring geven nu eenmaal in dat een omvang van 150 personen optimaal blijkt.

Onverstandige innovaties

Een goede regel is: *If it isn't broken, don't fix it*. De commissie stelt nu een drietal innovaties voor, waar echter geen probleem ligt, en door die innovaties kunnen zaken juist wel mis gaan.

(1) Men stelt: “Sinds enige tijd is de beleidslijn dat onderzoekers van de vijf sectoren jaarlijks een aantal Engelstalige wetenschappelijke publicaties publiceren. Het streven naar publicatie in vakbladen is op zich niet nieuw, maar door een normering explicieter gemaakt.” (p10) Dit is de omgekeerde wereld. Die vakbladen zijn voor academici die hun ding doen en die gangbaar weinig van de CPB-praktijk weten. Het zijn specialisaties terwijl het CPB zich richt op integratie en coördinatie. Het is juist de taak van CPB-ers om uit vakbladen die inzichten te destilleren die voor het landsbeleid relevant zijn en die kunnen bijdragen tot onderbouwd advies. De verantwoording van het CPB ligt niet in publicaties in zulke vakbladen. De verantwoording ligt in toegankelijke eigen publicaties. Wanneer externe wetenschappers daarover vragen hebben, moeten die beantwoord worden. Maar het is onzin om mee te gaan doen aan de academische jacht op citaten.

Een overweging is dat men juist moet meedoen met (academisch) onderzoek om überhaupt te begrijpen waarover het gaat (*de theory of absorptive capacity*). Daar zit veel in. Denk bijvoorbeeld aan het reproduceren van onderzoek voordat je resultaten overneemt. Het is duidelijk dat het CPB hier nog veel goud laat liggen. Het is nuttig mee te doen met congressen en workshops. Maar het is een misverstand dat ‘meedoen’ direct betekent ‘publiceren in een tijdschrift’. Voor het CPB volstaat het dat de eigen analyse verschijnt als *working paper*. Een CPB-er werkt 38 uur en kan daarna eventueel in een vrij weekend een artikel voor een tijdschrift maken ter meerdere glorie van zichzelf en een mogelijk later hoogleraarschap. Van belang blijft dat tijdschriften veelal niet begrijpen hoe complex de integratie en coördinatie op het CPB is. Een statistisch assistent op het CPB kan subtieler werk doen dan een internationaal vermaard hoogleraar, ik denk bijv. aan die discussie in de USA over het juiste prijsindexcijfer, zodat we niet moeten gaan doen alsof de ivoren toren het ijkpunt is.

(2) Men stelt: “Het lidmaatschap van de directeur van het CPB van de Studiegroep Begrotingsruimte om te zetten in een adviserend lidmaatschap. De inhoudelijke inbreng van de CPB-directeur is daarmee gegarandeerd, terwijl hij geen standpunt hoeft in te nemen over de veelal politieke aanbevelingen van de Stuurgroep.” (p16) Men heeft hier een punt, maar het gekozen standpunt is onjuist. Hier wordt ten onrechte “politiek” genoemd wat “beleid” moet zijn. De directeur stelt zich gangbaar terughoudend op, maar juist deze actieve deelname zorgt ervoor dat de directeur meetelt in het ambtelijk overleg. Het CPB is een dienst voor het integrale rijksbeleid en moet als zodanig erkend blijven. Deelnemers krijgen de informatie, voor adviseurs kunnen andere criteria gaan gelden, en dat willen we niet. De huidige constellatie werkt zoals die werkt, en in plaats van inkrimping is eerder een uitbreiding zinvol. Hierbij is niet te denken aan deelname in nog meer commissies, maar aan uitbreiding naar een Economisch Hof, zie hieronder.

(3) Men stelt: “De onafhankelijkheid van het CPB formeel te verankeren door een versterking van de positie van de CPC als toezichthouder, onder andere bij de benoeming van nieuwe directieleden en de benoeming van de leden van de CPC zelf.” (p16) Hier reageert de commissie op de verbazing die in het buitenland is geuit dat de onafhankelijkheid van het CPB nauwelijks geregeld zou zijn. De twee relevante vragen zijn: of die verbazing terecht is, en of het advies van de commissie nuttig is.

De commissie schrijft hier een eenvoudige zin, maar het advies is ingrijpend, want noodzaakt een wetsherziening. Het Staatsblad van 21 april 1947 (H127) publiceerde de wet "inhoudende de voorbereiding van de vaststelling van een Centraal Economisch Plan". Artikel 2 lid 1 stelt bondig: "Er is een Centraal Planbureau, dat ressorteert onder Onzen Minister van Economische Zaken." De positie van het CPB is daarna tot ontwikkeling gekomen, niet alleen door de kwaliteit van het advies, maar ook door het simpele gegeven dat een moderne economie niet zonder planning oftewel vooruitkijken kan.

Waar de commissie adviseert tot wetswijziging zal men wellicht ook aansturen op een naamswijziging, zoals de directie in het Engels ook al spreekt over "CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis", klaarblijkelijk omdat velen negatieve associaties hebben ontwikkeld of zelfs gaan lachen (wat eigenlijk positief is) t.a.v. de woordkeuze van centrale planning ten behoeve van doodgewone beleidscoördinatie of voorbereiding tot integraal beleid. Historisch had Hein Vos inderdaad gedachten over een fijnmaziger plan-economie, maar in het kamerdebat reduceerde minister G.W.M. Huysmans de taak tot datgene wat Jan Tinbergen op zich heeft genomen en zoals het nu functioneert, zie Colignatus (1994:10). In mijn evaluatie is er voor het huidige CPB geen betere naam dan CPB. Het moet dan maar beter aan buitenlanders uitgelegd worden (en blijf lachen).

Wettelijke versterking van de CPC is hoogst onverstandig. De kracht van het CPB ligt in de wetenschappelijke basis. Vandaaruit ontstaat de onafhankelijkheid. Het land is niet gediend met onafhankelijkheid van planning die niet wetenschappelijk is. De CPC is geen wetenschappelijke raad maar een gremium van ambtenaren en maatschappelijke gezagsdragers. De CPC is ontwikkeld uit het droombeeld van Hein Vos van sectorhoofden met sectorplannen. Dit gremium een onafhankelijker status geven met invloed op het CPB betekent een reductie van de wetenschappelijkheid, en daarmee ook een vernietiging van de wetenschappelijkheid want 'een beetje zwanger' kan niet.

In DRGTPE (Colignatus (2000, 2005, 2011)) wordt voorgesteld het CPB te promoveren tot een Economisch Hof met de bevoegdheid de begroting met een veto te treffen wanneer de informatie daarin onjuist zou zijn. In de Trias Politica staan regering, wetgever en gerechtelijke macht boven het CPB, maar in een Tessera Politica zijn de eerste drie nevensgeschikt aan een Economisch Hof. Hier bestaat dus eveneens directe betrokkenheid bij de rijksdienst, en bovengenoemde deelname in de SBR kan gezien worden als een rudimentair begin voor zo'n Economisch Hof.

Benoeming directie

Wel past de commissie het compliment dat men heeft aangevoeld dat er een probleem ligt. Voor de benoeming van de directie heeft het kabinet een positie die in 1947 te begrijpen was maar niet anno 1990 of 2012. Terwijl benoemingen vroeger geen termijnen hadden is er nu de Algemene Bestuursdienst waardoor de directeur nu een termijn van zeven jaar kent. Na sollicitaties kan de Minister van Economische Zaken zijn keuze maken. Bij een Hoog College van Staat gaat het anders. Bij de Algemene Rekenkamer lezen we bijvoorbeeld: "Na een openbare sollicitatieprocedure stelt de Algemene Rekenkamer een aanbevelingslijst met 6 kandidaten op. De Commissie voor de rijksuitgaven (CRU) voert vervolgens gesprekken met de zes kandidaten. De Tweede Kamer doet na (geheime) stemming een bindende voordracht van drie personen aan de regering. De Tweede Kamer is daarbij niet gebonden aan de aanbeveling van de Algemene Rekenkamer. De benoeming voor het leven (dat wil zeggen 70 jaar) geschiedt vervolgens bij Koninklijk Besluit." (website Rekenkamer). Waar de Rekenkamer naar het verleden kijkt zou de benoeming van degenen die naar de toekomst kijken toch minstens zo zorgvuldig mogen zijn.⁴

Met de regel *If it isn't broken, don't fix it* zou menigeen denken dat directiebenoemingen tot nu toe goed zijn gegaan zodat er niets veranderd hoeft te worden. Deze kwestie vergt echter zorgvuldige beoordeling. Het ging namelijk fout (stelt ondergetekende) in 1988-1989, toen

⁴ Dit heeft overigens niet voorkomen dat bij de laatste reeks benoemingen bij de AR teveel oud-politici en te weinig externe deskundigen zijn benoemd.

Gerrit Zalm, geen wetenschapper maar ambtenaar en directeur Algemene Economische Politiek (AEP) van het Ministerie van Economische Zaken, eerst kort onderdirecteur bij het CPB werd en daarna Peter de Ridder als directeur opvolgde. Zalm voldeed niet aan criteria die de medewerkers hadden opgesteld, en de benoeming raakte vertraagd om die inspraak procedureel glad te strijken. Het vertrek van Frijns bij het CPB moet er ook mee te maken te hebben, ook al zwijgt CPB-huis-historicus Passenier (1994) over de toedracht van zaken. Ook medewerker Anton Bakhoven vertrok. Diens ESB-artikel is nog steeds relevant voor de huidige werkloosheid, zie Bakhoven (1988). Hulst e.a. (1998:65) bespreken dat AEP-directeur Zalm een misleidend advies aan minister Rudolf de Korte gaf. Weliswaar slaagde Zalm er in bij vele CPB-ers het vertrouwen te winnen, toch bleek hij minder besef van de integriteit van wetenschap te hebben, pleegde hij in 1989-1991 censuur ten aanzien van de analyse van ondergetekende en pleegde daarna machtsmisbruik bij diens ontslag. Op dit traject is het CPB geheel ontspoord geraakt, ook met de directies na Zalm.

Hier wreekt zich ook dat Frijns cs. zich ten aanzien van de wetenschappelijke toetsing verlaten op de voorgaande visitaties van buitenlandse wetenschappers. Wat in 1989-1991 begonnen is hebben deze beschouwd als 'oud', waarbij zij aldus niet wensten te zien dat het nog steeds voortduurt.⁵ Ook de huidige directie van het CPB weigert te zien dat de economische crisis de analyse van ondergetekende bevestigt, of zelfs maar te onderzoeken of dit het geval zou kunnen zijn, terwijl wetenschappers toch behoren te kijken welke van de concurrerende analyses werkt. De CPB-directie is gevangen in een kokervisie waardoor men niet in staat is fouten van voorgaande directies te onderkennen, zoals sommige katholieken nog steeds niet kunnen geloven wat er in hun kerk is gebeurd.

Frijns cs. schrijven: "Niet in de laatste plaats heeft de commissie kunnen constateren dat de CPB-medewerkers veel krediet hebben opgebouwd. Hun degelijkheid, gedrevenheid en loyaliteit worden geroemd." (p5) Dat is mooi. Geldt deze pluim alleen voor 2012 of ook voor het verleden, en geldt het dan ook voor een ex-CPB-er die kritiek op de directie van het CPB heeft? Als het CPB klein is, is die ene wetenschapper dan een verwaarloosbaar individu of is het een significant percentage? Of is het zo dat zulke kritiek je als econoom überhaupt uitschakelt zodat niet meer naar je analyse hoeft te worden gekeken, bijvoorbeeld omdat de academici in vakbladen hun ding doen en niet kijken naar CPB-relevante zaken zoals kwesties van integriteit en protest tegen censuur en fouten in de modellen?

De economische crisis

Het woord "crisis" komt in het rapport Frijns alleen voor op pagina 5 in de opmerking dat 2012 een crisisjaar was met bovendien verkiezingen. Dat is het dan.

We lezen het *understatement*: "In de gesprekken die de commissie voerde, geven diverse gesprekspartners uit zowel de hoek van de beleidseconomen als vanuit de ministeries aan de indruk te hebben dat de macro-economische verkenningen en langetermijnramingen de afgelopen jaren minder aandacht krijgen. Dat wordt betreurd, aangezien de macromodellen van oudsher voor het maken van ramingen tot het kerndomein van het CPB behoren. Het CPB neemt op dit terrein in Nederland ook een unieke positie in. Het bij de tijd houden van het gereedschap is daarom van groot belang. In dit kader wordt gewezen op het manco dat de financiële markten en de Europese dimensie niet voldoende in de macromodellen zijn geïncorporeerd." (p6)

Ten eerste is het zo dat de 'unieke positie' ook is ontstaan doordat het CPB de concurrentie grotendeels heeft uitgeschakeld. Naar ik althans heb begrepen zou er mogelijk zelfs een afspraak in het kabinet zijn dat Ministeries voor modeldoorrekeningen naar het CPB moeten, zodat zij niet meer naar externen mogen. Ik heb dit niet kunnen verifiëren maar het lijkt me nuttig rekening te houden met de mogelijkheid. Bij zulke alternatieve modellen ontstaat natuurlijk altijd discussie wie er gelijk heeft, bijv. Nyfer (destijds Bomhoff) of het CPB, en moet het CPB het werk vaak toch weer over doen, met een extra uitleg over alle verschillen. Het is een keuze of dit efficiënt is of dat wetenschap en democratie juist zijn gebaat bij concurrentie.

⁵ Details hieromtrent zijn het beste toegankelijk via <http://boycottholland.wordpress.com/2013/02/21/contamination/>

Ten tweede toont juist de economische crisis dat alternatieve modellen heel belangrijk zijn gebleken, zie weer Bezemer (2009). Of zie natuurlijk de analyse van ondergetekende. In het EU-beleid wordt geld behandeld alsof we weer een gouden standaard hebben, waardoor de les van de Grote Depressie wel geleerd blijkt in Amerika maar niet in de EU met zijn wonderlijke ECB. Een empirisch verantwoord model is vernietigend voor de wetenschappelijk aangetoonde waanzin die Europese regeringen over hun bevolkingen uitstorten. Het falen van het CPB om die analyse te maken is fenomenaal, niet alleen bij de invoering van de euro maar ook nu, alweer 5 jaar na 2007. Dat als “manco” beschrijven is als zeggen dat de dijken in Zeeland in 1953 een “gebrek” vertoonden. Of zoals Marie Antoinette: *Qu'ils mangent de la brioche*. Hierbij is overigens niet gesteld dat auteur dezes een voorstander is van monetair gefinancierd expansief beleid dat de inflatie kan aanjagen. Het is, zoals alles in deze discussie, een subtiele kwestie, zie Colignatus (2013).

De economische orde

Het rapport en de omgang van het CPB met de economische crisis dienen ook te worden beoordeeld vanuit de invalshoek van de economische orde. Het democratisch model van de Trias Politica faalt. Dit gebeurde ook reeds in de Grote Depressie. De opzet van het CPB was een belangrijke stap tot correctie. We hebben nu veel ervaring opgebouwd, positieve en negatieve, en we kunnen concluderen dat een uitbreiding van de Trias Politica met een Economisch Hof tot een Tessera Politica zinvol is, zie Colignatus (1994) (2000, 2005, 2011) (2012). In de Trias Politica bestaat er teveel ruimte voor politici en beleidsmakers om de informatie te manipuleren die zij aan parlement en burgers voorleggen ter verklaring van het beleid. Eigenlijk kun je ook het rapport van Frijns cs. al zien als zulke massage van informatie, omdat beleidsmakers het begrip ‘beleidsrelevant’ zo invullen dat zij niet kijken naar de hele periode 2007-2012, waardoor het grote falen van het CPB t.a.v. de economische crisis niet naar voren komt. Wetenschappelijke borging van de kwaliteit van informatie vereist een andere positie binnen de overheid. Net zoals Frijns cs. kom ik tot de suggestie tot een wetwijziging met ook een andere benoemingsprocedure. Maar dan niet langer een CPB maar een Economisch Hof, zie het voorstel tot amendement van de grondwet in Colignatus (2000, 2005, 2011) (2012) of Colignatus & Hulst (2003).

Relatie tot het advies van de Raad van State t.a.v. Europa

De vorige beleidstoetsing in 2007 werd gedaan door Hans Borstlap, van de Raad van State. Anno 2013 komt de Raad van State wederom aan de orde. Relevant is hier namelijk ook het advies (2013): “Verzoek om voorlichting inzake de verankering van de democratische controle bij de hervormingen in het economisch bestuur in Europa ter bestrijding van de economische en financiële crisis.”

Volgens de heersende economische theorie en ervaring geldt dat een gezamenlijke munt zoals de euro alleen werkt met overdracht van fiscale bevoegdheden aan een centraal bestuur. Dus de keuze is ‘of de gulden terug of overdracht van bevoegdheden aan de EU’. De Raad van State gaat ervan uit dat Nederland de euro wil behouden en onderzoekt dan welke bevoegdheden zijn over te dragen en hoe dat zo democratisch mogelijk kan. Het advies geeft een aardig overzicht van de dilemma’s die de laatste jaren voor zoveel drama hebben gezorgd. Wel wordt iets essentieels over het hoofd gezien.

Naast ‘de heersende economische theorie en ervaring’ is er echter ook een alternatieve theorie. Zoals alternatieve inzichten genegeerd werden waardoor de kredietcrisis ontstond, zo geldt dat hier nu ook. Er bestaat dit nieuwe inzicht: Wanneer alle eurolanden ieder apart een eigen nationaal Economisch Hof nemen, dan zou het economisch beleid gecoördineerd kunnen worden, en de Europese samenwerking en de euro behouden, zonder verdergaande overdracht van bevoegdheden aan een bureaucratisch Brussel.

Vanzelfsprekend is dit alleen een nieuwe theorie en is er nog geen praktijkervaring. We hebben in Nederland ervaring met het Centraal Planbureau (CPB), maar dit blijkt niet gebaseerd op wetenschappelijk basis en dit bureau maakt grote fouten die onbespreekbaar

blijken waardoor er al decennia (verborgen) werkloosheid ontstaat. Wel is interessant dat de CPB-cijfers een disciplinerend karakter hebben, en dat is een effect dat voor de Economische Hoven verwacht kan worden. Er is aldus alle reden om te verwachten dat zo'n aanpak kan werken. Hoe gaat de Raad van State hiermee om ?

De Raad maakt het klassieke onderscheid: voor *regelgeving* is instemming vooraf van een parlement vereist, voor *beheer* is controle achteraf door een parlement vereist. Er is het principe van de subsidiariteit: zaken dienen geregeld te worden op het niveau waar ze spelen. Een serieuze mogelijkheid is dat er naast het Europees parlement van de 27 lidstaten een afzonderlijk Euroland-parlement van de 17 lidstaten moet komen, en dat met de andere 10 landen en met name Engeland moet worden afgesproken dat toch gebruik kan worden gemaakt van de gemeenschappelijke organen zoals het Europese Hof.

De Raad van State hanteert een concept van 'democratie' dat nog uitgaat van de Trias Politica, met de scheiding van de uitvoerende, wetgevende en gerechtelijke macht. Laat ik herhalen: Sinds 1990-1994 presenteer ik een beter concept van democratie, namelijk een Tessera Politica, met een vierde macht, namelijk een Economisch Hof. Het blijkt namelijk dat de Trias Politica teveel ruimte laat aan de politici om de informatie te manipuleren. De oplossing zit in een Economisch Hof, dat is gegrondvest in de wetenschap en dat open staat naar de samenleving, met de functie om te toetsen op de kwaliteit van de informatie, en met de macht een begroting met een veto te treffen wanneer de informatie daarin niet correct is. Het parlement houdt de macht om te kiezen maar verliest de macht om burgers verkeerde informatie te geven. Dit model staat in mijn boek "Trias Politica & Centraal Planbureau" (1994). Een concept-grondwetsamendement staat in "De ontketende kiezer" (2003), en dit boek staat in de bundel "Democratie & Staathuishoudkunde" (2012).

Kortom, de Raad van State brengt een advies uit over 'democratie' maar zit gevangen in een falend concept van democratie. De Raad van State is slecht geïnformeerd en geeft burgers nu slechte informatie. Het slecht-geïnformeerde advies is zelf een voorbeeld van de falende Trias Politica. Nodig is een groter respect voor de rol van de wetenschap in de samenleving. In het verleden hebben grote wetenschappers zoals Jan Tinbergen een natuurlijk respect gekregen maar tegenover beleidsmakers en politici is een institutionele tegenmacht nodig, zowel dienend aan het beleid maar ook juist dienend door zuiverheid t.a.v. de informatie. Je hoeft die tegenmacht niet in een Brusselse bureaucratie te zoeken, respect voor de wetenschap in eigen land zou volstaan. De oprichting van het CPB in 1945 was een aardige poging, maar deze poging blijkt halfslachtig, en we hadden de overstap naar een Economisch Hof allang moeten maken.

Het rapport Frijns cs. (2013) en het advies van de Raad (2013) komen vrijwel tegelijkertijd uit, zijn onafhankelijk tot stand gekomen behalve via het denkmodel van Borstlap cs. (2007), maar vormen dus wel een logische eenheid in hun blindheid voor de vereisten voor een moderne democratie en economie, en in hun desinformatie en negeren van censuur.

Twee details in het rapport

Op p11: "De commissie constateert dat er grote verschillen in beelden kunnen bestaan tussen CPB-medewerkers en de buitenwacht. Een voorbeeld is de (vermeende) toenemende verwetenschappelijking van het CPB. Diverse gesprekspartners illustreerde[n] deze ontwikkeling met een verwijzing naar een recente CPB-publicatie met als titel: *Two-dimensional Fourier cosine series expansion method for pricing financial options*. Dit was voor een aantal mensen het bewijs dat het CPB zich met heel gedetailleerd, puur wetenschappelijk onderzoek bezighoudt dat ver afstaat van beleidsrelevant onderzoek. Uit navraag blijkt dat dit methodologische onderzoek bijdraagt tot een kwaliteitverbetering van maatschappelijke kosten-batenanalyses op het terrein van infrastructuur. Indirect is dit type onderzoek dus beleidsrelevant. De publicatie is bovendien gemaakt door een promovendus." Het is vreemd wanneer beleidsmakers zo'n indruk op zo'n manier krijgen en daar dan zo over praten. Moet men niet zelf e.e.a. uitzoeken voordat kritiek gegeven wordt, en een commissie met zulke 'kritiek' wordt lastig gevallen ? Is het geen tijdverspilling dat wij hier nu weer over moeten lezen, en zouden we niet moeten lezen dat de betrokken Ministeries hun ambtenaren op een cursus helder denken hebben gestuurd ?

De commissie sprak vooral met de 'klanten' (regering en parlement) maar ook met enkele onafhankelijke beleidseconomen (p22). Dat waren A.L. Bovenberg (oud-CPB), K.P. Goudswaard, B. Jacobs, E.M. Sent, J. Swank, allen gepromoveerd en hoogleraar en bekend van krant en televisie. Hun opmerkingen waren blijkbaar niet erg negatief want de commissie stelt samenvattend: "komt ook een positief kwaliteitsoordeel naar voren: de CPB-producten worden als ruim voldoende tot goed beoordeeld." (p5) Ja, wanneer je spreekt met personen die zich al in de media gematigd positief uitspreken, dan kun je zo'n resultaat verwachten. Waarom geen zoektocht naar degenen met kritiek, en kijken of die kritiek onderbouwd is? Als je iets wilt toetsen, moet je dan ook niet iets gáán toetsen, i.p.v. naar de bekende weg vragen? Of is het bekend dat ondergetekende kritiek heeft, en wordt er daarom niet met hem gesproken?

Conclusie

Het rapport van de commissie Frijns biedt weer een moment om bij de plaats en taak van het CPB stil te staan. Het rapport is cruciale punten ontoereikend en daarnaast onvolledig. Men kijkt naar een moment in 2012 en behandelt dit als *business as usual* maar men kijkt niet naar de periode 2007-2012 met het falen t.a.v. de economische crisis en het negeren van onderbouwde waarschuwingen door serieuze economen. De risico's van toekomstig falen raken daardoor gebagatelliseerd. Een van de adviezen is heel kort gesteld maar impliceert een wetwijziging en daarbij onderschat men de reikwijdte voor de economische orde. Waar het rapport ook is geschreven voor het parlement, als 'klant' van het CPB, wordt het parlement onjuist en onvolledig geïnformeerd. Het grootste probleem blijft het negeren van de censuur van de wetenschap door de directie van het CPB en de gevolgen daarvan voor het beleid. Mijn advies is een parlementaire enquête naar de voorbereiding van het economisch beleid en de rol daarbij van het CPB. Als econometrist en wetenschappelijk medewerker van het CPB adviseerde ik in 1990 tot een enquête naar 20 jaar massale werkloosheid en de rol daarbij van de voorbereiding van het economisch beleid, en in het bijzonder de rol van het CPB. Anno 2013 voeg ik daar de ontwikkelingen sinds 1990 toe, inclusief het falen van het CPB t.a.v. de economische crisis en het herstelbeleid.

Literatuur

- Bakhoven, A. (1988) Een markgerichte oplossing voor het werkloosheidsprobleem. *ESB* 13 januari
- Bezemer, D.J. (2009) *"No One Saw This Coming": Understanding Financial Crisis Through Accounting Models*. Munich Personal RePEc Archive 15892
- Borstlap, H. e.a. (2007), *Focus op beleid* - Rapport van de Commissie Beleidsgeoriënteerde Toetsing van het Centraal Planbureau. CPB-website Den Haag
- Colignatus, Th. (1994) *Trias Politica & Centraal Planbureau*. Samuel van Houten Genootschap (ISBN onder naam Cool) (niet meer in druk maar in PDF op de website <http://www.thomascool.eu>)
- Colignatus, Th. (2000, 2005, 2011) *Definition & Reality in the General Theory of Political Economy*. 3e editie. Thomas Cool Consultancy & Econometrics
- Colignatus, Th. (2012) *Democratie & Staathuishoudkunde*. Mijnbestseller.nl
- Colignatus, Th. (2013) *Geld als goud versus geld als water*. Te publiceren opstel
- Colignatus, Th. en Hans Hulst (2003) *De ontketende kiezer*. Rozenberg publishers (ISBN onder naam Cool) (niet meer in druk maar in PDF op de website <http://www.thomascool.eu>, terwijl de tekst ook integraal is opgenomen in Colignatus, Th. (2012))
- Frijns, J. e.a. (2013) *Uit de lengte of uit de breedte* - Rapport van de Commissie Beleidsgerichte Toetsing van het Centraal Planbureau. CPB-website Den Haag

Hulst, H. en A. Hulst m.m.v. Thomas Colignatus (1989). *Werkloosheid en armoede, de oplossing die werkt*. Thesis publishers (ISBN onder naam Cool) (niet meer in druk maar in PDF op de website <http://www.thomascool.eu>)

Jong, J.H.Th. (2006) *Voer voor economen*. Dickens Museum

Passenier, J. (1994) *Van Planning tot Scanning. Een halve eeuw Planbureau in Nederland*. Wolters-Noordhoff

Raad van State (2013). *Verzoek om voorlichting inzake de verankering van de democratische controle bij de hervormingen in het economisch bestuur in Europa ter bestrijding van de economische en financiële crisis*. Document W01.12.0457/I van 18 januari 2013,